

(Luçon), ki je umrl ustreljen v Manili 1896. Med njegovimi knjigami sta najbolj znani Noli me tangere in El Flibusterismo (Morsko razbojništvo).

Mala, gorata Guatemala, ki nosi v svojem grbu napis: Libertad 15 de Septiembre 1821, je seveda primerno zastopana na slovstvenem torišču. Glavni njen predstavnik, Enrique Gómez Carillo, živi že od l. 1890. v Parizu, kakor mnogo latinsko-ameriških literatov, išče tujega podnebja, ker jim je domače prezačno osredje nekam sovražno. Med njegovimi deli navedem Tristes Idilios, Maravillas (Čuda), Las mujeres de Zola (Zolajeve ženske), Bohemia sentimental. Entre encajes (V okviru) je prevedeno na francoščino in nemščino; o tem delu je pisal Max Nordau: «Ta knjiga vas razodeva kot enega najbolj tenkočutnih in najbolj skladnih stvariteljev lepote, kar jih dandanašnji premore omikani svet.» Njegova novela «Blanca» je bila v prevodu dr. Brežnika obelodanjena v «Slov. Narodu» 10. septembra 1922. Kot podrobnost omenjam njegove Paisajes rusos, kjer je vzkliznil o priliki: «Sveta Ikona svete Rusije, ti, ki pomagaš Kuropatkinu, ti, ki razsvetljuješ carjeve svétnike, Ikona v zlati opravi, Ikona z zvezdami ovenčana, čuvaj nas uradnikov, ki pregledujejo naše potne listel!» Sijajna je pesem o snegu (Canción de la nieve), ki se končuje tako: «Stepniki si ga predstavljajo spremenjenega v boga, s poltnastim nosom in belo haljo. Zovejo ga Moroz. Časté ga s praznovernim strahom in mu kakor Kartaginci Baalu dajejo v žalostno žrtev svoje jedno življenje brez radosti. Vse namreč umira po njem; vse, celo težki, ritmični medvedje; vse, vse, celo otožne, vitke smreke.» (Dalje prihodnjič.)

Miran Jarc / Ubežnik

(Iz novele „Danijel Bohorič“.)

Težkordeča zarja je odjeknila v tišino pastirske kočé visoko v gorah. Preko zamolklih gozdov, ki so globoko iz nižave prelivali bolest zemlje v sinjo sproščenost zlatih obzorij, preko gorâ, poveličanih v vekovitosti hladnega miru, je dahnila čudna nepokojnost.

Stari pastir se je ozrl na bledega samotarja, ki je sedel tik njega v visoki travi in vztrepetal: «Zemlja trpi...»

Drhtečo roko je omočil v rdeče ihtenje, da je vsa zagorela in se je sklonil nad njo, kot da prisluškuje.

«Da, Danijel, zemlja trpi. Ostro slišim krike iz daljave. Kadar si star, ti oko predmetov več ne razloči, tudi uho je kakor rešet-

kasto prestiralo zvokov, srce pa vidi in sliši, jasno in otipljivo, podobe in besede, ki so kakor razodetja iz zagrobnosti...»

«Trpim, trpim,» je zaihtel mladi puščavnik Danijel Bohorič in si segel z vitko roko v črno brado. Iz oči so mu žareli sunkoviti viharji, v katerih je vpila živa kri.

Dobri starec pa je premirno položil tih pogled na razviharjenca in ga posvaril:

«Vrag še pleše v tebi, satan je, ki tuli: trpim, trpim. Gladuj, da se ti izsuši telo, izbičaj iz sebe besnečo kri, da te bo obsedenec izpustil. In zrasteš v mir in boš klical: zemlja trpi, človeštvo trpi; nič več ne boš čutil sebe...»

«Ampak?!» se je mladi izobčenec kruto uprl. Sivolasi vedec pa je živo sanjal: «... ampak vedel boš le za Njegovo ime. Žrtvovanje ti bo slajše od grešne radosti, ki jo vzdaje ženska...»

«Ne, ne! Ta samota me duši! O, ali ne čujete, kako me kličejo one zarje onkraj daljnih gorâ? Tam se pené morja, velemesta vriskajo, požari človeških radosti bučijo...»

Mlade roke so se zdolžile v daljave v obupnem pogonu in trudno omahnile v hladno travo.

«Pustite me odtod, odtod, nazaj! Ali ne vidite, da gorim, gorim?! Vaša samota je shajališče môr, skrkličev in vešč, ki me v nočeh jašejo, krivenčijo in davijo. Tam pa... tam...» Tožba se je raznežila v pesem zamaknjenja. «... tam so sanjajoči vrtovi in pojoče mesečine. Pogovori so zveneči kot strune in topli kot lasje tihih deklic...»

Starec je obstrmel.

«Ah, zeleni gorečnej! V tebi samem divjajo môre in vešče, ki so ti začarale čute. Tam za gorami, kjer meniš, da poje deveta dežela, se prelivajo kalni odsevi vesoljnega razdejanja. Na onem nebu gorijo zdaj zvezde uničevalke in na nevidni večni uri je odbil čas, o katerem je pisano, da bodo kralji in velikaši-izgnanci blodili od sela do sela in s krono v roki prosili miloščine ter se ponujali svojim nekdanjim podložnikom v suženstvo. Tam doli je zdaj doba božje žetve: v požarih se trgajo mesta kot preperele cunje, morja, ki so jih dvignili potresi, gohtajo otočja in mogočne države, po vseh deželah jezdijo strašni jahači: pokolji, prevrati, žalost, glad, bolezni in smrt. Ljudje pa bežijo pred njimi kot zdivjane črede v jezo in kletev, pijanost in greh. Vsa zemlja je postala pribežališče Hudobnega. Izpolnjuje se, kakor je bilo pisano...»

«Ne, ne, ni vsa zemlja prekleta, kalne so vaše besede!» se je branil Danijel.

Starec pa ga je preslišal in je vzneseno govoril:

«... a še jih je, ki so vse dni svojega življenja prilivali gorivo božji luči v svojem srcu. Visoko v gorah molijo za svoje pogublajoče se brate in sestre in prosijo vse dobre duhove, da bi pokazali ljudem zvezde odrešenja in blagovesti!»

Toda uporni samotar že ni več poslušal svojega duhovnega očeta. Roke so mu sunkovito pulile travo in vse telo mu je drhtelo, kot da ga spreletajo vročni srhi.

«Hladno je,» je zaprosil. Starec pa je ždel, sključen vase, kakor da moli in ni rekel ničesar. V zgrinjajočem se mraku je nalikoval z mahovino obraščeni skali, ki je ne predramijo niti viharji, kaj šele rahli prednočni vetri, ki so pritajeno zapeli preko nižav, presek in pridolov. Šele, ko so dahnille na nebo prve zvezde, je sivi svečenik vstal in odvedel mladeniča v koč. Edino žar od ognjišča je razsvetljeval brlogu podobno izbo. Danijel se je naslonil na okno in zrl v dolino, ki so se čez njo razlili prvi bledi vali mesečine. — Starec je postavil na mizo dva vrča mleka.

Ko sta molče povečerjala, je razmiselno izpregovoril:

«Toda, kaj bo s teboj, kaj bo s teboj, Danijel? Bojim se zate. Bolezniv je tvoj duh. Zdaj, ko si že prestal drugo leto preizkušnje za bogovanje, si začel omahovati. Zadnje dni nisi več bedec in skozniv, ampak kljuovalen si in prevzema te obava. Ali ne veš, da tako zlo molčanje razvezuje hudobne duhove v tebi, ki sem jih s svojo besedo in s tvojo krotkostjo že vsaj uspaval. Pomisli na prisego, s katero si ob uri vstajajočih duš in ob krvavem svitu nebeškega srpa sklenil zveščino našemu varovniku duha in obljubniku božjega kraljestva — Jeromu Stopistranu, ki se je pred tri sto leti žrtvoval za grehe ljudi. Ali je mar žar njegovega svetega imena v tebi ugasnil? Ne zagoriš več že v sami misli na tega svetca, ki je zaničevan in preganjan izhropel v ječi, kamor so ga bogokletniki pahnili kot zločinca — njega, Jeroma Stopistrana, ki je bil v ródu z luno in zvezdami in je imel moč nad zemljo in težo svojega telesa? Bil je izganjalec hudičev in vračnik duševne kuge... sam Jezus mu je narekoval skrivnobra videnja...»

Starec je čubel v ocrnelem kotu in besedaril iz ustnega izročila o temotah in gonobah onega veka, v katerem je zatajeni plamen ljudskega duha izbruhnil v žarovito klicanje bičarjev in skakačev. Toda Danijelu je bilo to čudno pripovedanje le zamolkla godba, iz nje se je mlado hrepenenje sproščalo v lunino pokrajino, ki je tonila v omotično bleščavo te čudovite noči. Iz tenke megle so svetila razgorja kakor zlati otoki, iz razhrebanih čeri je sijalo iskrenje, ščemeče kakor čirikanje čričkov...

«Izgubjeni sin sem,» je zbadalo Danijela ob davnem spominjanju, «... če se povrnem — ali mi bodo odprli vrata očetovega doma?»

Zmrazilo ga je. Vmes pa je rožljalo kot verižje, na katero je bil pripet že dve leti: «... o, Jerom Stopistran je bil svetec, kot jih ni bilo več poslej. Še martoloze, ogljarje, goljufe, galejce je očiščeval. Dolge procesije so se grnile za njim. V samotnih cerkvah jim je govoril iz svetega duha, ki se je v njem učlovečal...»

Toda že mu je tesnobno rožljanje, plašno kot grokanje vranov, prekrila zvezdna sanja, ki je dihala vanj omotične privide: bele roke, tople lase, sinje oči...

«Kam se zamikaš?» je zahohnjalo iz kota. Sanjač se je zahrpil kakor v groznici in zajecjal:

«Bolezen je v meni, dajte mi spati.» Nato pa se je hipno ohrabil v jezovit odgovor: «Dosti sem že čul o vaših zamaknjencih. Kdo ve, če ni bil oni Jerom le lotrski in mesečljiv blodnež! —»

Starcu so ob tem porogu zablisnile oči. Nekaj trenutkov je v molk obeh borcev lilo le šumenje veselstva. A ti hipi so bili dolgi kot večnost usodnega spoznanja. Sivolasi videc je razprožil trepetajoče roke nad mladeničem, ki mu je mrko strmel v otožne oči, kajti čutil je miselno zgoščenost, v kateri se je dušila mračna izbza. Nenadoma pa je iz temote vzvalovalo šepetanje:

«Danijel! Pojdi odtod! Z lepo besedo in čisto mislijo se ločiva! Nočem ti biti jetničar in tudi rabelj ne. Vrni se v one krvave zarje. Kadar boš izgorel in bo iz tebe sijala le še misel — zakliči po meni in odpravi se spet na pot, moja kočja ti bo vsekdar odprta...»

Danijel je obstrmel. Zavriskal bi od radosti in vendar je nemel. Tegobna žalost slovesa mu je zadrževala besedo. Objel bi tega čudnega moža, morda iz spoštovanja do njegove nepojmljive miline, morda iz omotičnega veselja, ker ga je rešil iz sužnosti.

«Do jutri ostani še tu. Z zoro se napotiš. Za popotnico ti naštejem pest starih zlatnikov. Tam, kamor odhajaš, boš potreboval zlatnikov.»

Starec mu je nasul iz železne skrinje zlatnikov, ga pokrižal in odprl nizke duri v ozko čumnato, kjer je pokleknil k molitvi. —

Danijel je obstal kot prikovan. Ta nenadni prevrat v njegovem življenju ga je vsega zmedel. Vzžarel je v pričakovanju silnih doživetij. Zlival se je z zlatimi daljami, odkoder je vel hlad vseprostranstva. Zdelo se mu je, da čuje šumenje daljnih vodâ, valovanje človeških življenj, izgorevanje milijonov bitij. Borilo se je

v njem kot da so viharji zarjuli skozi pragozde. Dušilo ga je v tem sajastem brlogu in že je stopil za korak k vratom, da bi zbežal. Vendar je obstal. Oprezno se je splazil k čumnati in prisluhnil. Vse je bilo tiho. Mož je spal.

V tem hipu se je Danijel odločil. Vedel je, da ne sme niti trenutka več oklevati, kajti ali se ne bi jutri spet vdal in še počakal?

O, blazna slast romanja skozi srebrno noč v brezbrežno sproščenost! —

Iz kota je vzel palico in se ogrnil v plašč. V temo je dahnil poslednji pozdrav: «Zbogom!»

Ko je stopil v rosno travo, se je še zadnjič ozrl na kočo, ki mu je bila toliko dni in noči zatočišče. Mnogotero sliko iz prošlosti mu je prikazal spomin.

Semkaj je bil pribežal leto dni pred evropskim razsulom. V zakrpani sivi obleki se je povrnil v bogat dom iz pekla vojnih grozot. Toda v zaledju je moral sodoživljati še strašnejše orgije smrti — umiranje duha! Takrat je nihal sedem blaznih noči med smrtjo in življenjem in se bil odločil za beg v samoto. Tu ga je sprejel dobri starec-pastir. — A zdaj je pela noč kot vesoljni, od zemlje do nebes segajoči strunjak, čigar omotično zvenenje je potegnilo Danijela v svojo bajno oblast. Čudežna sila ga je v kopreni tenkih meglâ in luninega svita nesla skozi sečje, po razgonih, preko gubovitih njiv, skozi preseke nizdol po medgorjih ... vse globlje, globlje v toplo nižavo, kjer je ubežnik utonil v blago dejno tišino črnega smrečevja ...

France Bevk / Znanje

Enen za obino v "Dva v Svetu" ?

Pomladni predvečer je bil, osvežen po dežju, da je zelena barva drevja in trat prijetno dražila oči, rdeče solnce pa je sijalo na mestne strehe in na kolodvor, na katerem je stal vlak, pripravljen za odhod. — Točno ob šesti uri in trideset minut je vlak odšel. V zadnjem vagonu je v tretjem kupeju sedela ob oknu gospa, ki se je pozneje predstavila za Elo. Nji nasproti je sedel gospod, ki se je predstavil za Ivana. Ona je imela trideset let, svetle lase in zvedav obraz, ki jo je izdajal za mlajšo nego je bila; njegovih dva in trideset let pa je podčrtavalo par sivih las ob sencih, ki so se med črnimi tovariši tem lepše odražali; njegove oči pa so bile take kot bi silile na jok.

Oba sta molčala in gledala skozi okno.